

Щира правда

Микола Костомаров

- Братоньку, що і святіше й дорожче тобі на сім світі?
 - Щирая правда, коханий; ніколи її не зневажу.
 - А як мені, так святіш королеві щирая вірність.
 - Що ж, хоча правда, хоч вірність – все рівно, і те, і друге! –
- Так між собою Харкевич із Вронським балакали нишком.
Вронський той був каштелян, а Харкевич хорунжий; злюбились
Хлопці собі на сій мові. Харкевич сказав: "Щира правда". –
Вронський же: "Вірність", – і думали: "Правда і вірність – все рівно!"
Слушна війна запалала тоді на Україні:
Хмельницький з Потоцьким,
Воля з налигою кріпко зчепились, і там, під Корсунем,
Ляхи розбиті втікали, а інші похляли голодні,
Гинули в топкім багні, бо туляче життя волочили
Між татарвою в неволі: таківська була їм заплата
За те, що шкури лупили з людей та пекли на залізі.
Коло Чернігова бився Радан-есаул з ворогами.
Повипихав поляків з городів українських до злидня,
А бузувірів-жидів перерізав і рушив козацьке військо
В Новгород-Сіверський. Там каштеляном був Вронський, в повіті ж
Був там хорунжим Харкевич, його неізмінний друзяка.
Сила козацька вже розтяглась по широкому полю,
Міцно та бойко охопила кріпость, і город, і замок.
Довго вовтузились хлопці, але... не домислили, як би
Кріпость узяти, бо Вронський її боронив як потрібно:
В мури втеревив гармати, по згору – страшенні колоди.
День і ніч козаки на облозі, турбуються, знай, коло валу.
А як гармати тарахнуть, бо зверху колода горгусне,
Глянь, і скотилася сотня униз головами додолу.
Кинуть хотіли війну, та вже й сам есаул занудився;
Бачив, що вже й козаки ледащіють, мало й зосталось.
Тут їм якраз посилає Господь несподівану поміч:
Добрий Харкевич, що щирою правдою дуже кохався,
Нишком прийшов до Радана з ватагою хлопців на раду.
- Біг помагай тобі, – каже, – послухай мене лиш, добродій:
- З річки у город іде під землею прорита канава,
Я усе знаю, не бійся, Радане, я ваш, українці!
- Дякую! – мовив Радан. Як порадили, так і зробили.

Ніччю давай накидати на город – розбурхали ляхів.
Вронський всю силу злучив і риштує на наступ козацький.
Б'ються, січуться, стріляють, – не ладиться бідним козакам.
Ляхи регочуться: лихо своїм ворогам вони бачать.
Вронський усіх звоювать намагався, аж от тобі диво!
В замці козаки, січуть і плюндрують, не-дай-світа валка;
Страшні ракети пустили по вітру, ляхам подіяли жаху.
Вронський не змислить, що треба робити: у замок полине –
Ворог ворота трощить! На башти – всередині лихо!
От коли круто прийшлося; пропали, немає визволу!
Вийшов наш Вронський на башту та й просить:
"Змилуйтеся, братці,
Будьте ласкаві нам, бідним, душі пустіть на покуту!
От вам і замок, і скарби, й гармати, і страви – все ваше!"
Чує Радан і зласкавився, він-то жалкий був, сердяга,
Гукнув по строях – і більше козацькі шаблюки не сяють.
От і рушниці унишкли, от зарипіли ворота.
Вронський виходить з ключима; край церкви соборної стрінув
Він есаула, а з ним і Харкевич, колишній друзяка!
Тільки побачив, як крикне: "Ізгинь ти, проклятий яриза!"
Свиснула куля – і бідний Харкевич шелехнув об землю!
Наче скажені рвонулись козаки, шаблюки брязкочуть,
Тут положили і Вронського – оба вони щось казали.
Вронський стогнав: "Загубили мене та за щирую вірність".
Вимовив тихо Харкевич: "Забит я за щирую правду!"